

Звіт
щодо виконання Плану роботи Методичної комісії
Українського інституту експертизи сортів рослин за 2025 рік

Робота Методичної комісії проведена відповідно до Плану роботи Методичної комісії УІЕСР на 2025 рік, затвердженого наказом Українського інституту експертизи сортів від 24.12.2024 № 589-ОД, а також позапланової роботи, у зв'язку з виробничою необхідністю.

За 2025 рік організовано та проведено три засідання Методичної комісії на яких розглянуто та схвалено *п'ять* проєктів Методик. Із них *чотири* Методики визначення відповідності сортів рослин критеріям відмінності, однорідності та стабільності у розрізі ботанічних таксонів, 1 Методику з проведення післяреєстраційного вивчення сортів рослин.

Із розроблених проєктів Методик: *три* міжнародні і *дві* національні. До *трьох* міжнародних методик внесено зміни і доповнення відповідно до нових редакцій технічних документів Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин (UPOV). До *однієї* національної методики внесено доповнення морфологічних ознак. Методику проведення післяреєстраційного вивчення сортів рослин розроблено у новій редакції.

Проєкти Методик розглянуто та схвалено на засіданнях Методичної комісії та Вченої ради Українського інституту експертизи сортів і підготовлено пакет документів на затвердження їх в установленому порядку. При підготовці Методик були залучені фахівці наукових установ НААН і НАН України.

Слід відмітити, що у звітному році наказами Міністерства аграрної політики і продовольства України затверджено 3 Методики, інші 3 проєкти – передано на затвердження в установленому порядку.

Упродовж звітнього періоду розглянуто та схвалено *вісім* форм Показників для визначення придатності сорту для поширення в Україні, які розглянуто та схвалено Методичною комісією Українського інституту експертизи сортів рослин і затверджено наказами Українського інституту експертизи сортів рослин.

На першому засіданні Методичної комісії, яке відбулося 11 лютого 2025 року, порядком денним було питання перегляду Методики визначення відповідності сортів конопель посівних (*Cannabis sativa* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності, затвердженої наказом Мінагрополітики від 13.05.2024 року № 1469 та була включена до Плану роботи Методичної комісії УІЕСР на 2025 рік.

При підготовці даної методики за основу взято міжнародні документи CPVO (CPVO-TP/276/2-Rev 30/12/2022) та UPOV (TG/276/2 (PROJ.3, 2024), TG/276/2 (PROJ.4, 2025) Cannabis, Hemp (*Cannabis sativa* L.) (Revision). Підставою до перегляду Методики було також внесення змін у законодавстві України щодо легалізації використання коноплі для медичних цілей із вмістом тетрагідроканнабінолу у висушеній соломі яких концентрація дорівнює або перевищує 0,3 відсотка (Закон України від 21.12.2023 № 3528-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування»).

В основі Методики покладено класифікацію 5 типів сортів конопель посівних за напрями використання, методами розмноження та вмістом сполук тетрагідроканнабінолу (ТГК) у жіночому суцвітті.

Групові ознаки розширено новими 10 морфологічними ознаками.

У «Таблиці ознак» додатку до цієї Методики до морфологічних ознак наведено сорти-еталони, рекомендовані міжнародним документом UPOV за 5 типами сортів. Переглянуто і внесено зміни до методів досліджень. Таблицю ознак доповнено 13 новими морфологічними ознаками.

В поясненнях до Таблиці ознак оновлено пояснення до морфологічних ознак Таблиці ознак відповідно до редакцій технічних документів UPOV TG/276/2 (PROJ.3, 2024; PROJ.4, 2025).

Методику визначення відповідності сортів конопель посівних (*Cannabis sativa* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР, затверджено наказом Мінагрополітики України від 28 лютого 2025 року № 1370, та оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики.

Відповідно до наказу Мінагрополітики від 14.04.2025 року № 1654 «Про врахування висловлених органом державної реєстрації зауважень до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 27 березня 2025 року N 1530» зареєстрованого в Мінюсті від 16.04.2025 року за № 579/43985 в пункт 5 Методики внесені корегування, а саме в пояснення до класифікації сортів конопель посівних за типами та умовних позначень додатку до Методики. Словосполучення «технічного напрямку використання», «медичного напрямку використання» замінено словосполученнями «для промислових цілей», «для медичних цілей». Методику визначення відповідності сортів конопель посівних (*Cannabis sativa* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності затверджено із змінами внесеними наказом Мінагрополітики від 27 травня 2025 року № 1792.

На другому засіданні Методичної комісії, що відбулося 27 березня 2025 року за порядком денним було розглянуто 2 проекти методики та Показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні для 7 ботанічних таксонів:

проект Методики проведення післяреєстраційного вивчення сортів рослин;
проект Методики визначення відповідності сортів пирію видовженого (*Elytrigia elongata* (Host) Nevski), пирію середнього (*Elytrigia intermedia* (Host) Nevski), пирію волосистого (*Elytrigia trichophora* (Link) Nevski) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;

Показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні (далі – ППП) для ботанічних таксонів: пирій середній (*Elytrigia intermedia* (Host) Nevski) зернового напрямку використання; жито посівне (озиме) (*Secale cereale* L.) кормового (на зелену масу) напрямку використання; тритикале (озиме)

(*Triticosecale* Witt.) кормового (на зелену масу) напряму використання; алича (слива розлога, вишнеслива) (підщепа) (*Prunus cerasifera* Ehrh.); гібрид алича (слива розлога, вишнеслива) × персик звичайний (підщепа) (*Prunus cerasifera* Ehrh. × *Prunus persica* (L.) Batsch); слива цистена (підщепа) (*Prunus* × *cistena* (N. E. Hansen) Koehne); липа серцелиста (*Tilia cordata* Mill.) декоративного та медоносного напрямів використання.

У 2025 року відповідно до плану роботи Методичної комісії на виконання вимог статті 8 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» розроблено проєкт Методики проведення післяреєстраційного вивчення сортів рослин» (далі – Методика ПСВ), яка визначає особливості проведення післяреєстраційного вивчення сортів рослин, що включені до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, в умовах ґрунтово-кліматичних зон та/або окремих агроєкосистем з метою отримання результатів адаптивності сортів рослин, особливостей реалізації їх біологічного потенціалу в умовах, спричинених глобальними змінами клімату.

Методика ПСВ розділена на 8 розділів: загальні положення; організаційні заходи з проведення післяреєстраційного вивчення сортів рослин; агротехнічні вимоги до закладання дослідів та їх оформлення; напрями дослідження післяреєстраційного сортовивчення; спостереження та обліки; особливості дослідження показників основних сільськогосподарських культур; особливості дослідження показників плодово-ягідних, овочевих культур і винограду; збирання, облік урожаю та статистичний аналіз даних та 8 додатків. Запропоновані форми додатків забезпечать уніфікований документообіг між Інститутом, пунктами дослідження та замовниками досліджень з ПСВ.

Методику ПСВ розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР і передано на затвердження до Компетентного органу в установленому порядку 8 квітня 2025 року.

На доручення Компетентного органу були також підготовлені пропозиції до проєкту Порядку проведення післяреєстраційного вивчення сортів рослин (далі – Порядок), зокрема розширено загальні положення Порядку, скориговані

та доповнені пункт 1 розділу II «Організація та умови проведення післяреєстраційного вивчення сортів», розділ III «Постачання насіння/садивного матеріалу для проведення післяреєстраційного вивчення сортів». Запропоновані також пропозиції щодо скасування 3 додатків до Порядку, оскільки питання врегульовані Методикою ПСВ.

У звітному році позапланово розглянуто проєкт Методики визначення відповідності сортів пирію видовженого (*Elytrigia elongata* (Host) Nevski), пирію середнього (*Elytrigia intermedia* (Host) Nevski), пирію волосистого (*Elytrigia trichophora* (Link) Nevski) критеріям відмінності, однорідності та стабільності, який доповнено ознакою 15 Зернівка: плівчастість зі ступенями проявлення ознаки відсутня і наявна та відповідними кодами прояву 1 і 9. Пояснення до таблиці ознак доповнено світлинами і пояснення до цієї ознаки, зокрема плівчастість оцінюють візуально після обмолоту рослин.

Методику розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР, затверджено наказом Мінагрополітики України та оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики.

На другому засіданні Методичної комісії 2025 року за планом роботи Методичної комісії розглянуто 7 форм ППП: одна форма розроблена для *нового ботанічного таксону* сливи цистени (підщепи) і та *п'ять* форм – за *новими напрямками використання*: зернового для пирію середнього, кормового (на зелену масу) для жита посівного (озимого) і тритикале (озимого) та підщепи для аличі (сливи розлогої, вишнесливи) і гібриду аличі (сливи розлогої, вишнесливи) × персика звичайного, *одну* форму *вперше розроблено* на липу серцелисту декоративного та медоносного напрямів використання, затверджено наказом УІЕСР від 01.04.2025 № 137-ОД та оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики.

Третє засідання Методичної комісії проведено 26 листопада 2026 року, на якому за порядком денним розглянуто три питання:

проєкт Методики визначення відповідності сортів соняшнику однорічного (*Helianthus annuus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;

проект Методики визначення відповідності сортів ріпаку (*Brassica napus* L. *oleifera*) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;

Показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні для ботанічного таксону: актинідія делікатесна (*Actinidia deliciosa* (A. Chev.) C. F. Liang & A. R. Ferguson) плодового напрямку використання.

Упродовж звітнього періоду за планом роботи Методичної комісії переглянуто Методику визначення відповідності сортів соняшнику однорічного (*Helianthus annuus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності та внесено зміни і доповнення відповідно до прийняття нової редакції технічного документу Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин UPOV TG /81/7, 2023.

У п. 11 ознаку «Рослина: за висотою» розширено для групування, а саме: лише для гібридів і перехреснозапильних сортів. Рослина: за природною висотою (ознака 28 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

лише для інбредних ліній. Рослина: за природною висотою (ознака 45 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики).

У Таблиці ознак (додатку до цієї Методики) національні сорти-еталони доповнені сортами-еталонами до морфологічних ознак, рекомендовані технічним міжнародним документом UPOV.

Внесено зміни до методів спостережень ознак. У другій колонці Таблиці ознак наведено фази росту і розвитку рослин за шкалою BBCH (Meier, 1997), в які необхідно проводити спостереження морфологічних ознаках.

Таблицю ознак Методики доповнено новими ознаками: 46 та 47 «Трубчасті квітки: антоціанове забарвлення чашолистків» та «Трубчасті квітки: антоціанове забарвлення пиляків» із ступенями проявлення ознак «відсутнє» (код 1) та «наявне» (код 9).

Методика доповнена поясненнями до морфологічних ознак відповідно до нової редакції технічного документу UPOV TG /81/7, 2023.

Методику на ВОС соняшнику однорічного (*Helianthus annuus* L.) розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні

Вченої ради УІЕСР і передано на затвердження до Компетентного органу в установленому порядку.

У 2025 році згідно з Планом роботи Методичної комісії на поточний рік здійснено перегляд Методики визначення відповідності сортів ріпаку (*Brassica napus* L. *oleifera*) критеріям відмінності, однорідності та стабільності. При підготовці даної методики за основу взято нову редакцію технічного документу Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин UPOV TG 36/7, 2023.

Переглянуто та розширено пункт 11. наступними ознаками для групування квітка: забарвлення пелюсток (ознака 12 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

рослина: утворення пилку (ознака 15 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

рослина: за довжиною (ознака 17 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики).

У Таблиці ознак (додатку до цієї Методики) оновлено сорти-еталони до морфологічних ознак, рекомендовані технічним міжнародним документом UPOV. Внесено зміни до методів спостережень ознак, кількості рослин і частин рослин на якій здійснюють вимірювання відповідними методами спостереження, оновлено шкалу BBCH фаз росту і розвитку рослин ідентифікацією кодів ріпаку (*Brassica napus* L. *oleifera*).

Таблицю ознак Методики доповнено 9 новими морфологічних ознаками будови сім'ядолі, а саме: співвідношення висоти сідлоподібної частини до ширини (ознака 23), сідлоподібна частина за глибиною (ознака 24); співвідношення відстані між долями до ширини (ознака 25); співвідношення відстані між долями до глибини сідлоподібної частини (ознака 26); співвідношення висоти сідлоподібної частини до довжини сім'ядолі (ознака 27), а також ознаками листок: сизий наліт (ознака 28); квітка: співвідношення довжини до ширини пелюсток (ознака 29), стручок: за шириною (ознака 30) та стручок: співвідношення довжини до ширини (ознака 31).

Методика доповнена поясненнями до морфологічних ознак, рекомендовані технічним міжнародним документом UPOV TG 36/7, 2023.

Методику на БОС ріпаку (*Brassica napus* L. *oleifera*) розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР і передано на затвердження до Компетентного органу в установленому порядку.

На початку 2025 року до Компетентного органу надійшла заявка на сорт рослин нового ботанічного таксону актинідії делікатесної (*Actinidia deliciosa* (A. Chev.) C. F. Liang & A. R. Ferguson) плодового напрямку використання. Тому позапланово розроблено форму ППП на цей ботанічний таксон, отримано рецензію та розглянуто на засіданні Методичної комісії. ППП затверджено наказом УІЕСР від 27.11.2025 № 451-ОД та оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики.

Упродовж звітнього періоду перекладено та опрацьовано документ BUNDESSORTENAMT «Richtlinien für die Durchführung von landwirtschaftlichen Wertprüfungen und Sortenversuchen» (Керівництво щодо проведення оцінки сільськогосподарської вартості та сортовипробувань) з метою впровадження Європейської практики в експертизу на ПСП зернових, круп'яних та зернобобових культур та інших наукових джерел з метою підготовки змін та доповнень до Методики проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на ПСП по 29 ботанічним таксонам, які входять до груп зернових, круп'яних та зернобобових культур. Підготовлено проєкт Методики проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність для поширення в Україні, який знаходиться на обговоренні.

Проєкт Методики проведення експертизи підщеп роду слива (*Prunus* L.) на відмінність, однорідність і стабільність знаходиться в роботі.

Триває робота з внесення змін і доповнень до Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва, що включена до Плану роботи Методичної комісії УІЕСР на 2025 рік.

Оскільки у нормативних документах «Про затвердження Порядку

проведення кваліфікаційної експертизи сорту» прописано, що дореєстраційне вивчення сортів рослин проводять за методиками проведення кваліфікаційної експертизи на ВОС і ПСП, результати дореєстраційного сортовивчення враховуються як результати кваліфікаційної експертизи. Наразі потреба у розробці проєкту Методики дореєстраційного сортовивчення, який включено до плану роботи Методичної комісії не є актуальною.

У кінці 2024 року до Компетентного органу надійшла заявка на сорт рослин нового ботанічного таксону гібіскуса (*Hibiscus* L.), тому розгляд Методики визначення відповідності сортів гібіскуса (*Hibiscus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності включено до плану роботи Методичної комісії на 2025 рік.

У зв'язку із відсутністю Методики в Міжнародному союзі з охорони нових сортів рослин UPOV виникла необхідність у розробленні національної Методики. Упродовж 2025 року вивчено біологічні і морфологічні особливості нового ботанічного таксону, проаналізовані наукові дослідження літературних джерел, проведено робочу зустріч з автором – Андрух Н. А. на якій встановлено, що запропонований проєкт може стосуватися лише трав'янистих видів гібіскусу.

Завершення розробки національної Методики потребує додаткового практичного дослідження ідентифікаційних морфологічних ознак рослини, квітки сортів трав'янистих видів гібіскусу з фотофіксацією їх ступенів (кодів прояву) із проведенням робочої зустрічі фахівців НБС ім. М. М. Гришка НАН України та УІЕСР на дослідних ділянках у період цвітіння сортів трав'янистих видів гібіскусу.

У зв'язку із поданням у 2025 році зразків злакових трав, сої культурної для проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю, підготовлено пропозиції щодо внесення змін до Методики проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю, затвердженої наказом Мінагрополітики від 03.02.2025 № 555, а саме додати Схему ОЕСР для насіння злакових трав і бобових, конюшини підземної та схожих з нею видів та масу насіння контрольної проби і стандартного зразка.

Схему ОЕСР для насіння овочевих культур розширено згідно переліку ботанічних таксонів, що належать до сортів овочевих культур відповідно до Порядку видачі погодження на поширення в Україні сортів овочевих культур, заявки на які подані до Міністерства аграрної політики та продовольства з метою державної реєстрації сорту до прийняття рішення про його державну реєстрацію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2024 р. № 200, наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Переліку ботанічних таксонів, що належать до сортів овочевих культур» від 03.02.2023 № 126.

Також методику доповнено додатками Мінімально допустимого показника сортової чистоти та допустимої кількості нетипових рослин до стандартної чистоти для схеми ОЕСР сортової сертифікації насіння злакових трав і бобових та для схеми ОЕСР сортової сертифікації насіння конюшини підземної (*Trifolium subterraneum* (L.)) та її подібних видів. Проект методики знаходиться на обговоренні.

Завідувач сектору методичного
забезпечення відділу експертизи
на відмінність, однорідність та
стабільність сортів рослин

Наталія КОСТЕНКО

Додаток
 Про затвердження Звіту щодо виконання
 Плану роботи Методичної комісії
 Українського інституту експертизи сортів
 рослин за 2025 рік
 від «___» _____ 2026 р. № _____

Виконання Плану роботи Методичної комісії УІЕСР за 2025 р.

№ з/п	Питання	Стан виконання	Примітка
1.	Перегляд Методики проведення експертизи сортів соняшнику однорічного (<i>Helianthus annuus</i> L.) на відмінність, однорідність і стабільність, внесення змін і доповнень відповідно до нової редакції технічного документу UPOV TG /81/7, 2023-08-31	Розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР і передано на затвердження до Компетентного органу в установленому порядку	
2.	Перегляд Методики проведення експертизи сортів ріпаку (<i>Brassica napus</i> L. <i>oleifera</i>) на відмінність, однорідність і стабільність, внесення змін і доповнень відповідно до нової редакції технічного документу UPOV TG/36/7 2023-10-24	Розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР і передано на затвердження до Компетентного органу в установленому порядку	
3.	Перегляд Методики проведення експертизи підщеп роду слива (<i>Prunus</i> L.) на відмінність, однорідність і стабільність щодо внесених змін та доповнень у TG/187/2 Rev 2014+ 2021 UPOV	У роботі	
4.	Розгляд та схвалення національних Методик на ВОС-тест, ПСП для сортів нових ботанічних таксонів, на які будуть надходити заявки у 2025 р.	У роботі (відповідає пункту 9 Плану роботи Методкомісії)	
5.	Розгляд нових форм ТА і ППП для ботанічних таксонів на які <i>вперше</i> подано заявку на сорт:	Отримано рецензії на розроблені ППП, затверджено наказами УІЕСР,	

№ з/п	Питання	Стан виконання	Примітка
	сливи цистени (підщепи), актинідії делікатесної плодового напрямку використання, гібриду алича (слива розлога, вишнеслива) × персик звичайний (підщепи), за новими напрямками використання: зернового для пірію середнього, кормового (на зелену масу) для жита посівного (озимого) і тритикале (озимого) тощо	оприлюднено на сайті УІЕСР та Компетентного органу	
6.	Перегляд Методики визначення відповідності сортів конопель посівних (<i>Cannabis sativa</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності відпоідно CPVO (CPVO-TP/276/2-Rev 30/12/2022) та UPOV	Затверджено наказом Компетентного органу Виконано	
7.	Перегляд чинної Методики проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність для поширення в Україні із врахуванням внесених змін та доповнень	у роботі (підготовлено проєкт Методики, на обговоренні)	
8.	Перегляд Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва	У роботі	
9.	Розгляд Методики визначення відповідності сортів гібіскуса (<i>Hibiscus</i> L.) критеріям відмінності, однорідності і стабільності	У роботі	
10.	Розгляд Методики дореєстраційного сортовивчення	Результати дореєстраційного сортовивчення враховуються як результати кваліфікаційної експертизи і проводять за методиками ВОС і ПСП. Потреба у розробці не є актуальною	
11.	Розгляд Методики післяреєстраційного вивчення сортів	Розглянуто на засіданні Методичної комісії, розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР і передано	

№ з/п	Питання	Стан виконання	Примітка
		на затвердження до Компетентного органу в установленому порядку	
12.	Перегляд методик проведення кваліфікаційної експертизи сортів на придатність для поширення в Україні в розрізі груп	Методика проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність для поширення в Україні із врахуванням внесених змін та доповнень знаходиться у роботі	
13.	Розгляд нових форм ТА, ППП на ботанічні таксони, на які вперше подано заявки	Виконано (див. п. 5)	
14.	Методика визначення відповідності сортів пирію видовженого (<i>Elytrigia elongata</i> (Host) Nevski), пирію середнього (<i>Elytrigia intermedia</i> (Host) Nevski), пирію волосистого (<i>Elytrigia trichophora</i> (Link) Nevski) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Затверджено наказом Компетентного органу Виконано позапланово	
15.	Внесено пропозиції щодо доповнення Методики проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю	У роботі (підготовлено проєкт Методики, на обговоренні)	
16.	Розгляд здійснених змін в технічних документах UPOV (TG) та обговорення щодо необхідності адаптування чинних методик на ВОС	Виконується постійно упродовж року	